

História odboru hygieny detí a mládeže RÚVZ Banská Bystrica za obdobie rokov 2015 - 2022

Oddelenie hygieny detí a mládeže RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici (ďalej len HDM) je zamerané na riešenie problematiky zariadení pre deti a mládež, ktoré majú oprávnenie uskutočňovať výchovu a vzdelávanie v zmysle zákona č.245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, prevádzkarní v zmysle živnostenského zákona, v ktorých sa uskutočňuje starostlivosť o deti do šesť rokov veku, prevádzkarní výchovy a mimoškolského vzdelávania detí a mládeže, prevádzkarní v súlade so zákonom č. 305/2005 Z. z. o sociálno právnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 445/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní ako aj na riešenie problematiky spoločného stravovania pre deti a mládež, pracovísk a stredísk praktického výcviku stredoškolskej mládeže, zotavovacích akcií pre deti a mládež a zariadení pre vysokoškolskú mládež. Všetko na území okresov Banská Bystrica a Brezno.

Celkový počet zariadení pre deti a mládež podliehajúcich výkonu štátneho zdravotného dozoru, vrátane zariadení v ktorých sa konali zotavovacie podujatia pre deti a mládež bol v jednotlivých rokoch 2015-2022 na území okresov Banská Bystrica a Brezno v rozpätí od 1015 do 1531. Rozdiely v počte zariadení v jednotlivých rokoch ovplyvňoval najmä počet zotavovacích podujatí pre deti a mládež a pracovísk a stredísk praktického výcviku. V rokoch 2020-2021 bol zaznamenaný výrazný pokles počtu žiadostí o posúdenie zotavovacích podujatí následkom pretrvávajúcej pandémie ochorenia COVID – 19, počas ktorej boli okrem iného zakázané aj hromadné podujatia detí a mládeže.

Činnosť oddelenia sa realizovala v 2 základných oblastiach. Jednou oblasťou bol výkon štátneho zdravotného dozoru (ŠZD) v zariadeniach pre deti a mládež. Ich prevádzkovatelia si po vhodnej odbornej argumentácii väčšinou uvedomovali význam presadzovania požadovaných opatrení v zmysle platnej legislatívy. Bola zaznamenaná snaha zlepšovať technický stav zariadení pre deti a mládež pričom osobitný dôraz sa kládol na zlepšovanie prevádzok pieskových určených na hry detí.

Samostatnú pozornosť si vyžadovali zariadenia spoločného stravovania, kde sa časť činnosti realizovala v spolupráci s odborom hygieny výživy. Išlo najmä o spoluprácu pri plnení mimoriadnych úloh HH SR zameraných na kontrolu prevádzky a sortimentu v zariadeniach spoločného stravovania pre deti a mládež, pri kategorizácii zariadení a zabezpečovaní „Informačného systému hygieny výživy na ochranu a kontrolu zdravej výživy“ (IS HV-OKZV) v rámci výkonu ŠZD a Úradnej kontroly. Zo strany odborných pracovníkov odboru hygieny detí a mládeže pretrvávala snaha presadzovať sortiment v školských bufetoch v súlade so zásadami zdravej výživy. Opakovaná právna úprava v tejto oblasti mala určité nedostatky a nepodarilo sa ju zatiaľ do legislatívy presadiť.

V rámci výkonu ŠZD v zariadeniach pre deti a mládež sa sledovali a hodnotili aj podmienky a plnenie povinností v súvislosti s uplatňovaním ustanovení novely zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov, kontrolovalo sa zabezpečenie primeraného zdravotného dohľadu pre zamestnancov na pracoviskách, resp. prevádzkach a uplatňovanie novely zákona č. 355/2007 Z. z. v tejto oblasti.

Druhou oblasťou bola činnosť zameraná na podporu a rozvoj zdravia, ktorá je premietnutá do realizácie cielených zdravotných projektov a programov pre deti a mládež a zdravotno-výchovných aktivít zameraných na pedagógov, deti, rodičov a ostatných zamestnancov kolektívnych zariadení pre deti a mládež. Riešené boli nasledovné „Programy a projekty úradov verejného zdravotníctva v Slovenskej republike“:

- Aktivity prevencie detskej obezity v kontexte plnenia Národného akčného plánu prevencie obezity na roky 2015 – 2025
- Monitoring úrazovosti detí predškolského a školského veku
- Monitoring telovýchovných podmienok žiakov základných a stredných škôl. Využitie hodín telesnej výchovy
- Zneužívanie návykových látok (alkohol, tabak, drogy) u detí a mládeže na Slovensku
- Hygienická úroveň detských pieskovísk v areáloch MŠ a v rámci občianskej vybavenosti.
- Hodnotenie jedálnych lístkov MŠ a ZŠ.

Okrem týchto projektov bolo oddelenie HDM zapojené aj do riešenia medzinárodných projektov, a to:

- „Sledovanie vplyvu škodlivých látok vo vnútornom ovzduší škôl na zdravie detí v rôznych regiónoch Slovenska - SEARCH“, v spolupráci s odborom hygieny životného prostredia a zdravia,
- „We love eating“ - intervenčný projekt zameraný na zdravý životný štýl“ v spolupráci s Mestom Banská Bystrica;
- COSI (Childhood Obesity Surveillance Initiative)-projekt bol realizovaný metodikou WHO na základe plnenia uznesenia vlády SR č. 488/2015 k Národnému akčnému plánu v prevencii obezity na roky 2015-2025. V rámci projektu boli získané niektoré antropometrické ukazovatele u 7 – 7,9 a 8 -8,9 ročných detí, a to: obvod bokov a pása, hmotnosť a výška

Ďalej boli riešené úlohy v rámci projektov:

- „Viem čo zjem“ - v spolupráci s firmou Nestlé a ÚVZ SR v Bratislave
- Národný projekt „Optimalizácia procesov verejného zdravotníctva“, kód projektu 314011U037 z Operačného programu Efektívna verejná správa a v rámci „Návrhu opatrení na zlepšovanie podnikateľského prostredia III“ :
- Metodika projektu „Monitorovanie zaťaženia detskej a dospeljej populácie polyaromatickými uhl'ovodíkmi a ftalátmi v životnom prostredí regiónu Banská Bystrica“ bola pripravená vedúcou oddelenia HDM v spolupráci s oddelením chemických analýz. Projekt bol zameraný na realizáciu ľudského biomonitoringu s cieľom sledovať metabolity vytypovaných znečisťujúcich látok v biologickom materiáli – v moči. Pripravená bola písomná dokumentácia, vytypované boli základné školy v ktorých sa štúdia realizovala, a to v lokalite mesto ZŠ v meste Banská Bystrica a lokalite vidiek ZŠ v Hrochoti a ZŠ v Ľubietovej. Do štúdie budú pozvané deti vo veku 6-11 rokov a ich matky.

V rámci výkonu ŠZD bola kontrolovaná realizácia podporných programov zameraných na Školský mliečny program, Podporu spotreby ovocia a zeleniny pre deti v materských školách a pre žiakov v základných školách.

Odborní pracovníci oddelenia HDM plnili aj špecializované úlohy, ktoré presahovali rámec ŠZD. Jednalo sa o výkony, ktoré boli zamerané na úlohy presahujúce rámec okresov Banská Bystrica a Brezno, na špecializované úlohy verejného zdravotníctva, na činnosť národného referenčného centra, na činnosť krajského odborníka hlavného hygienika SR pre Banskobystrický kraj v odbore hygiena životného prostredia a zdravia a v odbore hygieny detí a mládeže, na odborné aktivity zamestnancov odboru HDM s cieľom prezentovať činnosť odboru, ako napr. spolupráca s masovokomunikačnými prostriedkami, prednášková činnosť, publikačná činnosť, aktivity v oblasti odbornícko-metodickej činnosti, výchovy ku zdraviu a pri riešení ostatných aktuálnych rizikových situácií ohrozujúcich zdravie detí. Zúčastňovali sa

odborných podujatí v súvislosti so zabezpečovaním plnenia odborných úloh v rámci projektov, odborných podujatí v súvislosti s usmerňovaním zdravého životného štýlu a v rámci zvyšovania vzdelania. Výsledky projektov riešených na národnej i medzinárodnej úrovni boli spracované aj formou bakalárskych a diplomových prác v odbore verejné zdravotníctvo, ich obhájením a získaním titulu Bc. a Mgr. (Mgr. Ľudmila Janešíková), formou dizertačnej práce, jej obhájením a získaním titulu PhD. (MUDr. Lea Cortésová, PhD.). Doc. MUDr. Katarína Slotová, PhD. v roku 2016 habilitovala z odboru 7.4.1 Verejné zdravotníctvo. Uvedené zvyšovanie vzdelania odborných pracovníkov zabezpečilo aj zvyšovanie odbornej zdatnosti v problematike verejného zdravotníctva využiteľnej pri riešení odborných problematik, pri presadzovaní a argumentovaní požadovaných nápravných opatrení a zdravotno – výchovných aktivít.

Vedúca oddelenia sa zúčastnila aj medzinárodných odborných podujatí, a to:

- **4. Globálne pracovné stretnutie zástupcov ministerstiev zdravotníctva – prevencia úrazovosti a násilia - Fínsko, Tampere :** 4. celosvetové pracovné stretnutie organizované WHO pre ministerstvá zdravotníctva - národných koordinátorov pre problematiku prevencie násilia a úrazovosti u detí
- **Medzinárodná konferencia „Lunch of the European Human biomonitoring“ – Európska iniciatíva v oblasti ľudského biomonitoringu – Belgicko, Brusel:** Príprava medzinárodného projektu zameraného na ľudský biomonitoring (HBM4EU), definovanie problémov a aktivít, ktorým je potrebné na medzinárodnej úrovni a aj na úrovni SR venovať pozornosť, vyjadrenie pozitívneho postoja SR k účasti na riešení úloh pripravovaného HBM4EU projektu. Zapojenie sa do projektu je zdrojom najnovších vedeckých poznatkov a overených postupov v HBM s významným prínosom aj pre verejné zdravotníctvo v SR. Akcia bola jednou z odborných aktivít v rámci predsedníctva SR v Rade EÚ.

Podľa aktuálnej problematiky boli na oddelení hygieny detí a mládeže riešené aj mnohé mimoriadne úlohy zamerané na kontrolu hygienickej problematiky a zabezpečovanie hygienických požiadaviek v rôznych typoch prevádzok, napr.:

- mimoriadne cielená kontrola zameraná na dodržiavanie hygienických požiadaviek v denných stacionároch,
- v zariadeniach školského stravovania za účelom monitoringu obsahu jedlej soli v pokrmoch,
- pieskoviská pri predškolských zariadeniach a pieskoviská v rámci občianskej vybavenosti,
- letné zotavovacie podujatia,
- monitoring prítomnosti marketingu a reklamy v zariadeniach školských bufetov, automatov a ostatných formách ambulantného predaja
- zariadenia určené na výučbu telesnej výchovy na základných a stredných školách,
- monitoring konzumácie sladených nápojov počas pobytu detí v materských školách,
- kontroly vo vybraných študentských domovoch pri VŠ zamerané na dodržiavanie ustanovení vyhlášky MZ SR č.259/2008 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia,
- monitoring údajov o zaočkovanosti detí navštevujúcich predškolské zariadenia,
- v bufetoch, automatoch a iných formách ambulantného predaja zriadených v rámci zariadení pre deti a mládež,

- súvislosti s vypuknutím nákazy *Listeria monocytogenes* v mrazenej zelenine v členských štátoch EÚ boli vykonané kontroly v zariadeniach spoločného stravovania pre deti a mládež,
- hodnotenie mesačných jedálnych lístkov v MŠ a ZŠ zamerané na pestrosť jedálnych lístkov a zmapovanie situácie v oblasti dodržiavania všeobecných zásad pre zostavovanie jedálnych lístkov v zariadeniach spoločného stravovania pre deti MŠ a ZŠ
- vysledovateľnosť mäsa – tzv. „poľské mäso“ v zariadeniach spoločného stravovania pre deti a mládež,
- zabezpečenie programu tzv. „Obedy zadarmo“ v zariadeniach školského stravovania.

Oddelenie HDM v roku 2020 zabezpečovalo aj aktívne zapájanie sa do úloh súvisiacich s pandémiou ochorenia COVID -19 v školských zariadeniach, zariadeniach sociálnych služieb a v zariadeniach sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately. V roku 2020 bolo pre tieto zariadenia vydaných 4234 zápisníc o epidemiologickom vyšetrení a nariadení karanténnych opatrení a 183 rozhodnutí, ktorými boli účastníkom konania nariadené opatrenia podľa § 12 ods. 2 písm. n), § 48 ods. 4 písm. c) a e) zákona č. 355/2007 Z. z., a to zákaz vykonávať výchovno – vzdelávací proces prezenčnou formou, alebo zákaz prevádzky zariadenia.

V roku 2021 sa v plnení úloh na zabezpečenie a kontrolu plnenia opatrení pri ohrození verejného zdravia z dôvodu pretrvávajúcej pandémie ochorenia COVID-19 pokračovalo. V zariadeniach pre deti a mládež, zariadeniach sociálnych služieb a v zariadeniach sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately boli nariaďované protiepidemické opatrenia, odborní pracovníci sa aktívne zapájali do úloh súvisiacich s pandémiou ochorenia COVID -19 v týchto zariadeniach. Zúčastňovali sa na trasovaní zistených pozitívnych prípadov ochorení COVID – 19, obsluhovali info linku pre verejnosť. Z dôvodu výskytu potvrdených ochorení COVID-19 u detí, žiakov, pedagogických a nepedagogických zamestnancov v školských zariadeniach a u klientov a zamestnancov v zariadeniach sociálnych služieb a v zariadeniach sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately bolo v roku 2021 vydaných 1146 opatrení podľa § 12 ods. 2 písm. f) a n), § 48 ods. 4 písm. c) a e) zákona č. 355/2007 Z. z., ktorými sa účastníkom konania ukladali opatrenia k izolácii osôb pozitívnych na ochorenie COVID-19 a karanténe osôb, ktoré prišli do úzkeho kontaktu s osobou pozitívnou na ochorenie COVID – 19, opatrenia k povinnosti prekrytia horných dýchacích ciest, opatrenia k obmedzeniam hromadných podujatí, k obmedzeniam prevádzok, zakazovalo sa vykonávať výchovno-vzdelávací proces prezenčnou formou v dotknutých školských zariadeniach a kolektívoch detí a žiakov, určovali sa podmienky prevádzky zariadení sociálnych služieb a zariadení sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately. V rámci obsluhy info linky boli verejnosti poskytované usmernenia a konzultácie ku všetkým rozhodnutiam, opatreniam a usmerneniam, ktoré postupne vydával ÚVZ SR a MŠVVŠ SR.

Pri charakterizovaní obdobia rokov 2015-2022 je možné konštatovať, že detské a dorastové zariadenia v okresoch Banská Bystrica a Brezno sú stabilizované čo do počtu i hygienického štandardu. Nových účelových zariadení nepribúda. Zriaďovatelia zariadení pre deti a mládež sa ale snažia získavať finančné prostriedky za účelom vylepšovania hygienickej úrovne existujúcich zariadení.

Zásobovanie pitnou vodou v zariadeniach pre deti a mládež je dlhodobo na dobrej úrovni. V okresoch Banská Bystrica a Brezno sú všetky predškolské, školské a ostatné zariadenia poskytujúce starostlivosť o deti a mládež napojené na verejný vodovod s dostatočným množstvom pitnej vody. Dusičnanová methemoglobínémia sa v okr. B. Bystrica a Brezno v sledovanom období nevyskytla.

Problematika zásobovania pitnou vodou z vlastného vodného zdroja bola riešená rámci posudzovania zotavovacích podujatí pre deti a mládež. Aj zásluhou intenzívnej spolupráce s prevádzkovateľmi takýchto rekreačných zariadení bola kvalita vody z vlastných vodných

zdrojov kontrolovaná v pravidelných intervaloch, neboli zaznamenané nedostatky v zásobovaní rekreačných zariadení pitnou vodou z individuálnych vodných zdrojov.

Sporadické nedostatky boli zaznamenané v zabezpečení úrovne spoločného stravovania detí. V jednotlivých prípadoch nastáva zlepšenie podmienok spoločného stravovania (modernizácia jedální, doplnenie technologických zariadení a pod.), v iných prípadoch však je trend opačný (chronický nedostatok nevyhnutných finančných prostriedkov potrebných len na udržanie jestvujúceho stavu) najmä v obciach s nízkym počtom obyvateľov a žiakov.

Zlepšuje sa situácia v starostlivosti o vonkajšie telovýchovné plochy - športoviská, ale aj pieskoviská a kontrola kvality piesku určeného na hry detí.

Pri kontrole uplatňovania zákona o ochrane nefajčiarov v zariadeniach pre deti a mládež neboli zisťované nedostatky. Túto problematiku majú zariadenia upravenú v prevádzkových poriadkoch.

Výskyt hromadných ochorení v kolektívnych zariadeniach pre deti a mládež na území okresov Banská Bystrica a Brezno nebol v období rokov 2015 - 2022 zaznamenaný.

Činnosť oddelenia hygieny detí a mládeže zabezpečovali odborní pracovníci s vysokoškolským i stredoškolským vzdelaním. Stálymi pracovníčkami od roku 2015 do konca roku 2021 boli 3 pracovníčky: vedúca oddelenia doc. MUDr. Katarína Slotová, PhD. - vedecko-pedagogický titul „PhD.“ a „docent“ v študijnom odbore verejné zdravotníctvo, RNDr. Jaroslava Potocká so špecializáciou pre výkon prác v zdravotníctve – odbor hygiena životného a pracovného prostredia (odchod do starobného dôchodku 1.1.2022) a Mgr. Ľudmila Janešíková, ktorá je Mgr. v odbore sociálna pedagogika a Mgr. v odbore verejné zdravotníctvo. Je potrebné vyzdvihnúť aj prácu dlhoročných a skúsených pracovníčok – diplomovaných asistentiek hygieny a epidemiológie, ktorými boli pani Mária Mikušová a pani Dagmara Volenská a ktoré v rokoch 2017 a 2019 ukončili pracovný pomer pri príležitosti odchodu do starobného dôchodku. V rokoch 2015-2017 pracovala na oddelení aj Mgr. Emília Révajová so špecializáciou v odbore ošetrovateľstvo. V máji 2017 nastúpila na oddelenie lekárka, absolventka Lekárskej fakulty UK v Prahe, pani MUDr. Lea Cortésová.

Koncom roku 2020 nastúpila na oddelenie HDM Mgr. v odbore verejné zdravotníctvo bez špecializácie – Mgr. Alžbeta Harachová a začiatkom roka 2021 Bc. v odbore verejné zdravotníctvo bez špecializácie – Bc. Klaudia Hašková, ktorá v roku 2022 ukončila externé magisterské štúdium v odbore verejné zdravotníctvo na Trnavskej univerzite. Po odchode vedúcej oddelenia doc. MUDr. Kataríny Slotovej, PhD. do starobného dôchodku v júni 2022 sa vedúcou oddelenia hygieny detí a mládeže stala v novembri 2022 MUDr. Lea Cortésová, PhD., ktorá v roku 2022 ukončila externé doktorandské štúdium na SZU, Fakulte verejného zdravotníctva v Bratislave a získala vedecko-akademickú hodnosť PhD. v odbore verejné zdravotníctvo.

Z dôvodu odchodu Mgr. Klaudie Haškovej a Mgr. Alžbety Harachovej na materskú dovolenku bola činnosť oddelenia v roku 2022 posilnená nástupom nových pracovníkov, a to Bc. Jany Miklianovej a Mgr. Róberta Melicherčíka.

